

LBRIS

We know
books

John Burnham Schwartz

ÎMPĂRĂTEASA

Traducere din limba engleză

MARCELA FĂRCAȘIU

editura rao

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

Prolog

Când eram mică, tata mi-a spus povestea celor doi cocori care se deciseră să zboare împreună prin lume pentru a-și îndeplini destinele. În mijlocul celui mai mare ocean, au intrat în inima unei furtuni teribile și au fost despărțiți de vântul care sufla cu putere. Orbiți și dezorientați, s-au rătăcit și au zburat în direcții diferite. Unul a luat-o spre vest, celălalt, spre est. În cele din urmă, amândoi au ajuns pe uscat, deși nu era același loc de unde pleaseră.

Au trecut mulți ani. Pe continente diferite, cei doi cocori au îmbătrânit; fiecare era ultimul din specia sa. Spațiul din jurul lor, unde, mai demult, un prieten își întindea în chip de alinare aripile largi, era acum gol. Nimeni nu înțelegea cum era să zbori dimineața ca o ființă și să te întorci seara drept alta, să îmbătrânești fără a putea împărtăși cuiva amintirile tale.

Într-o bună zi, cocorul din vest s-a hotărât să pornească în căutarea cocorului din est. Nu îi mai rămăsese prea mult timp.

În același moment, în cealaltă parte a lumii, cocorul din est s-a decis și el să pornească în căutarea vechiului său prieten.

Cei doi cocori nu au împărtășit nimănui planurile lor și nu au primit astfel nici un sfat. Ei trăiau mai mult în tăcere. În seara

de dinaintea plecării, au spus rugăciuni, cerând îndrumare, și au oferit orez drept ofrandă.

Au plecat în aventura lor finală în aceeași clipă. Amândoi au zburat către soarele pe care și-l aminteau perfect de demult. În vest, se crăpa de ziuă, pe când în est, se lăsă întunericul.

Nimeni nu i-a mai văzut vreodată pe pământ.

1

ÎN ANII DINAINTEA RĂZBOIULUI, familia mea locuia în Shibuya Ward, într-o casă mare, cu o grădină împrejmuită de ziduri. Fabrica de sake pe care tatăl meu, Tsuneyasu Endo, o moștenise de la tatăl său, se dezvoltase și înflorise sub conducerea sa, făcându-l o figură respectată în comunitatea afacerilor. Familia mamei mele avea o istorie mai îndelungată și era mai distinsă decât cea a tatălui meu, lucru pe care mama nu-l scotea în evidență, dar nici nu încerca să-l ascundă. Eu m-am născut în anul 1934, Anul Câinelui, fiind unicul copil, și purtam fustele potrivite pe care mama mi le pregătea în fiecare dimineață. Îmi plăcea tenisul, istoria și caligrafia. Nu cred că eram cu ceva mai specială decât ceilalți copii, exceptând poate doar dragostea tatălui meu, căci numai mie îmi spunea poveștile lui preferate.

Nu știam prea multe despre lumea de dincolo de zidurile grădinii. Nu știam încă să citesc ziarele și, abia în adolescență, a început să-mi placă radioul. Fetele cuminți ca mine, care petreceau ore întregi în fiecare zi respectând regulile menite să le asigure niște „cărți de vizită” imaculate, erau și mai retrase decât cele de azi. S-ar putea spune că izolarea din vremea copilăriei mele era o formă de protecție ereditară în a cărei umbră am crescut, ca o ciupercă palidă și delicată. Recesiunea economică, neliniștea omniprezentă și propagarea naționalismului, care ne infestaseră națiunea, dar și altele, nu erau lucruri care

să mă preocupe. Armata se găsea sub conducerea împăratului, considerat un zeu pentru care trebuia să fii dispus să mori și să omori – a fost organizată o lovitură de stat în numele său, iar, în China, a avut loc un masacru –, în vreme ce, în palatul său împrejmuit de ziduri și de canale din centrul minunatei noastre capitale, Maiestatea Sa își menținea tăcerea augustă. Eu nu aveam nici o părere în legătură cu aceste probleme și cu multe altele de importanță capitală și bineînțeles că nimeni nu mi-o cerea vreodată.

În primele zile de primăvară, prunii au înflorit în grădina noastră, parfumând aerul; la fel și cameliile, roșii ca *furoshiki*¹-ul în care ne împachetam cadourile de sărbători. Erau și păsări: mi-a rămas în minte mai ales una mică și galbenă, cu aripile gri cu negru, care stătea și cânta pe felinarul din piatră din fața ferestrei mele.

CÂND A ÎNCEPUT RĂZBOIUL de cealaltă parte a globului, primul aliment raționalizat în Tokio a fost orezul. Au urmat *miso*² și *shoyu*³, apoi peștele, ouăle, brânza tofu și semințele. Curând, totul era raționalizat și indiferent de mărimea casei tale sau de cartierul în care locuiai, singura modalitate pentru a-ți hrăni familia era aceea de a apela la piața neagră, de unde se puteau cumpăra anumite produse la prețuri de cinci sau zece ori mai mari decât înainte de război. Aceasta era responsabilitatea mamei mele, bineînțeles ca și a tuturor celorlalte femei din Tokio. Bărbații deveniseră „o resursă” limitată, erau aproape la fel de căutați ca orezul. Nu era neobișnuit să vezi un soldat aproape chel, la colț de stradă, rugându-se de femei pe care nu le cunoștea să îi mai adauge o cusătură la cele o mie, existente

¹ Pânză tradițională japoneză pentru împachetat și transportat diferite obiecte (n.tr.)

² Condiment tradițional japonez, produs prin fermentarea orezului, orzului sau soiei cu apă și fungi, de consistență păstoasă (n.tr.)

³ Sos din soia (n.tr.)

deja la curea sa. Se credea că fiecare cusătură nouă era o formă de apărare împotriva gloanțelor.

Monzen Nakacho, din cartierul Fukagawa, era cea mai de încredere sursă pentru aprovizionarea de pe piața neagră. Mergeam cu mama acolo de două ori pe lună. Strada era tot timpul aglomerată din cauza cozilor formate de femeile care așteptau să cumpere una, alta. Unele pălăvrăgeau și se sco-beau între dinți; altele își alăptau copiii. Aparentele ursite la naștere, care doar cu un an sau doi înainte erau sfinte, fuseseră șterse de penurie. Mama, de pildă, se îmbrăca întotdeauna elegant, dar acum, ar fi fost de neînchipuit să mai poarte fustele elegante sau chiar tradiționalele chimonouri. Femeile purtau, mai nou, *monpe*, niște pantaloni largi, iar mama nu făcea excepție. Culoarea? Nu era decât una: culoarea apărării naționale, culoarea uniformelor.

Pe Monzen Nakacho, se găsea o brutărie vestită pentru *kasutera*¹ sa. Când cuptoarele duduiau, tot cartierul mirosea a pandișpan. Coada se forma în fața magazinului dis-de-dimineață și se tot lungea până la sfârșitul zilei. Reuniuni familiale, discuții politice și poate chiar și întâlniri amoroase se petreceau stând la rând. La vârsta aceea, nu vedeam aceste drame, fiind absorbită de visele mele cu *kasutera*, cu alune unse cu unt și cu mazăre prăjită, care se vindeau la brutărie. Nu eram însă singura: bătrânele din jurul meu păreau și ele absorbite de mâncare, nu de iubire, de politică sau de război. Își ridicau bastoanele și le împingeau înainte, le sprijineau din nou în pământ cât era ziua de lungă, asemenea bătlanilor care pescuiesc în mâl.

Apoi a sosit tragica zi în care brutăria nu mai putea procura nici măcar pudra de ouă Shanghai și nu mai exista nici un ingredient pentru a face compoziția pufoasă de *kasutera* să crească precum un burete. Feliile pufoase de pandișpan la care toată lumea râvnea au fost înlocuite cu sendvișuri cu șuncă de balenă. Nu exagerez deloc când spun că sunetul sirenelor care anunțau un raid aerian sau chiar șuieratul apropiat al avioa-

¹ Pandișpan (n.tr.)

nelor dușmani ne produceau o suferință minoră, în comparație cu gustul strident de pește pe care șunca de balenă ni-l lăsa în gură. Mirosul de *kasutera* de-abia scoasă din cuptor, care susținuse moralul poporului, dispăruse brusc din Monzen Nakacho, iar din acel moment, pe stradă începuse să se simtă, în schimb, un ușor iz de putrefacție, de cimitir marin. Cu toate acestea, cozile din fața brutăriei nu se micșorau. Se pare astfel că nu *kasutera* ne ținuse pe toți în stradă, dimineață de dimineață, ci solidaritatea rândului. Poate că veneam acolo pentru a ne susține unii pe alții în moduri neînțelese și neimaginabile de noi.

Îmi amintesc mai ales un câine, un animal nefamiliar minunat, un ogar, dacă nu mă înșel. Stăteam la coadă în fața brutăriei și, la un moment dat, apărea însoțindu-și stăpânul, fiul unui doctor din zonă. Câinele era atât de frumos încât aveai impresia că te uiți la un star din filmele western asemenea lui Cary Grant sau Clark Gable. Stăpânul său, fiul doctorului, era în schimb scund și avea ochii prea apropiați. Era în mod considerabil mai puțin încântător decât câinele său și părea că-și dă seama de acest lucru, ceea ce era oarecum fermecător. Toți cei care stăteau la coadă pe Monzen Nakacho știau câinele și de-abia așteptau să-l vadă.

Era ceva la câinele ăsta, mai mult decât aspectul frumos al rasei sale. Îmi aduc aminte că într-o zi când stăteam la coadă cu mama, l-am văzut pe fiul doctorului cu câinele său la vreo zece metri distanță. Deodată, câinele, fără nici un motiv clar, a început să urle și să geamă. Sunetele pe care le scotea erau atât de tânguitoare, încât toată lumea a amuțit. Unele femei de la coadă au fost cuprinse de jenă fără să-și dea seama de ce, în timp ce altora li s-a făcut brusc frică, iar altele s-au simțit cuprinse de presimțirea sumbră a morții unei persoane iubite. Am uitat brusc de mirosul de *kasutera* proaspăt scoasă din cuptor și de duhoarea șuncii de balenă. Am uitat de lipsuri, de război, am uitat să creștem sau să îmbătrânim.

La numai câteva minute după ce câinele începuse să urle și să geamă, s-a auzit un sunet mult mai înfricoșător și din ce în ce mai apropiat care părea că iese din străfundul pământului. Am luat-o la fugă urlând. Sirena care vestea raidul aerian avea un sunet atât de puternic încât parcă te depersonaliza; ne-a împărștiat sub semnul terorii, făcându-ne să ne lăsăm pentru o clipă trecutul în urmă.

Câinele simțise asta înaintea noastră și încercase să ne avertizeze prin gemetele sale.

Apoi, într-o zi, l-am văzut pe fiul doctorului fără câine. Mama l-a întrebat politicos ce s-a întâmplat cu el, iar lui i-au dat lacrimile. L-a ținut într-un spațiu strâmt sub podeaua casei din cauza urletelor și a gemetelor pe care le scotea. Dar închis acolo, câinele a lătrat încontinuu, zi și noapte. Într-o seară, a apărut un ofițer la ușa casei sale spunându-i că lătrăturile câinelui perturbau comunicațiile militare oficiale din zonă. Acesta i-a ordonat fiului doctorului să-l potolească, pentru că altfel risca să fie pedepsit. Ofițerul i-a sugerat să încerce un tip de otravă care, știa el, din experiența sa cu animalele, era extrem de eficace. Iar fiul doctorului i-a dat această otravă câinelui.

După o săptămână, familia mea a fost mutată în prefectura Gunma pe perioada războiului. Mi-am lăsat în urmă prietenii din Tokio și m-am înscris la o școală nouă. În ziua plecării, în timp ce ne îndepărtam de casa noastră mare, cu prunii înfloriți și cameliile roșii, mama a izbucnit deodată în plâns. I-am mângâiat mâna și i-am spus să nu se îngrijoreze pentru că ne vom întoarce. Iar ea mi-a răspuns că nu plecarea o întrista, ci câinele, amintirea aceluia câine din Monzen Nakacho; nu și-o putea scoate din minte.

– Nu te prosti! i-a tăiat-o scurt tata. Pierdem războiul. Țara e distrusă. Cui îi pasă de un tâmpit de câine?

A fost unul dintre puținele momente în care l-am văzut atât de nemilos.

PE PERETELE NOII MELE SĂLI-DE CLASĂ era o hartă imensă a Marii Sferă de Coproșperitate a Asiei de Est. Niște sori mici marcau zonele în care Japonia câștigase mari victorii sau în care se purtau atunci bătălii memorabile. La începutul anului 1945, pe când eu aveam zece ani, încă un steag s-a ridicat undeva, pe lângă Taiwan. Era ultimul steag care urma să fie înfipt pe acea hartă, dar asta nu aveam de unde s-o știm atunci. Profesoara noastră a plasat steagul pe hartă, stând în picioare pe scaun, și punându-ne să cântăm imnul național.

În clasă era un frig de-ți clănțăneau dinții, podeaua din piatră emanând spre noi un aer rece constant care ne intra până în măduva oaselor, prin pantofii noștri subțiri. Mulți copii sufereau de degerături. Ne strângeam în brațe cât era ziuica de lungă, aruncând priviri furioase pe fereastră spre grupurile de băieți din clasa a șasea, în cămăși cu mânecă scurtă, care săpau „gropi de caracatiță” în peluză – în care trebuia să ne aruncăm dacă apăreau tancurile inamice și începeau să tragă în noi. Restul băieților erau plecați să adune iarbă pentru caii soldaților. Toți văzuserăm fotografii cu Maiestatea Sa, pe calul său înalt și alb, inspectând trupele. Era un zeu și nu aveam voie să ne uităm la el din față sau de sus; sau să desconsiderăm fotografia în vreun fel. După cum le plăcea unor bătrâni să spună: „La lorzi te poți uita, dar la împărat, ba, iar la shogun de vei privi, vei orbi”. Una dintre colegele noastre fusese pedepsită nu demult, pentru că avea mâncarea împachetată în hârtie de ziar pe care se găsea imprimată această fotografie.

În prima săptămână din martie, au început raidurile aeriene, cu precizia ceasornicului, la o oră după răsăritul soarelui, iar soldații pe lângă care treceam în drumul de la școală spre casă au început să semene cu niște vagabonzi soioși. Dar noi continuam să ne exersăm partiturile la pian și să alergăm în echipa de atletism. Ca și cum acele preocupări inocente ar fi fost de ajuns pentru a tranzita dinspre o perioadă a istoriei spre alta.

Mai târziu, martorii oculari supraviețuitori ai bombardamentelor din Tokio spuneau că, la începutul atacului cu bombe incendiar din noaptea de 9 martie 1945, când nenumărate avioane de luptă americane vâjâiau pe cerul întunecat și un nor de foc se ridica deja deasupra râului Sumida, se auzeau strigăte politicoase de admirație din partea cetățenilor care stăteau în grădinile lor și priveau această manifestare de parcă ar fi fost un spectacol cu artificii într-o zi de sărbătoare. Câteva ore mai târziu, aceiași oameni aveau să piară în gropile-adăpost pe care și le săpaseră în pământul altădată răcoros de sub micile lor case din lemn – deoarece fiecare familie se supunea cu loialitate ordinului guvernului de a-și apăra casa contra invaziilor și a atacurilor. Mantalele groase cu glugă, pe care guvernul le impunea ca îmbrăcăminte recomandată în timpul raidurilor aeriene și care erau purtate cu supunere de către populația încrezătoare, s-au dovedit, în acea noapte, a fi extrem de inflamabile. Copiii înfășurați în acest material și legați în hamuri de spatelul mamelor au fost arși de vii, adesea chiar înainte ca mamele lor să-și dea seama de asta. În ziua de după bombardament, vântul a continuat să bată, împrăștiind cadavrele transformate în cenușă, mame și copii laolaltă, în forme de nerecunoscut, care s-au transformat, în cele din urmă, în praf. În esență, peste o sută de mii de bărbați, femei și copii au fost arși, fierți, copti sau asfixiați.

Fotografiile aeriene făcute orașului Tokio de atunci prezintă, printre nori groși de abur și fum care încă se ridicau dintre ruine întinzându-se spre golf, pleava înnegrită și netedă a unui oraș, cu pete ciudate neatrinse de foc – clădiri înalte, din piatră, și turnuri rigide, edificii încăpățănate, ici-colo, câte un pod de fier și chiar în centru, ca un ochi atotștiutor, suprafața verde a palatului imperial împrejmuț de zidurile și de șanțul său cu apă – reședința Maiestății Sale, locul din care acesta veghea asupra poporului cu grijă, bunăvoință și înțelepciune, ceea ce reprezenta datoria sa sacră.